

מקשרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל"ו

פרשת קרח | תשפ"ה

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

קורח ועדתו, כמתואר בפרשתנו, ניגשו למקום הקדוש והמקודש מכל, ו"יחקו איש מחמתו ויפתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אוהל מועד" (טז, יח).

על פניו, לכאורה הם זכו לעבוד את העבודה המרוממת ביותר - עבודת הקטורת. הם עשו זאת במקום הקדוש ביותר, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. אך האם היה זה לרצון? ברור שלא. מה שהביא אותם לכך זו המחלוקת הנוראה, ההתייצבות המתריסה על ה' ועל משיחו. התוצאה היתה אפוא קרבה פסולה שיש בה דווקא ריחוק.

המעשה הבא מלמדנו את ההיפך הגמור, ומביא לפתחנו תיאור מרגש על קרבת אלקים לה וזכה יהודי וחיבור עז לבית מקדש מעט, ואף הוא בשל מחלוקת. אך במקרה זה, היתה זו מחלוקת קדושה מאין כמותה.

אי שם בצפון תל אביב, מרכז תרבותי ישראלי אך מדבר שממה בכל הנוגע לרוחניות ודת ישראל, פעל אברך צעיר ונמרץ בכל כוחו להפצת אור היהדות. הוא פעל בקרב הצעירים ודיבר על לבם של המבוגרים, יום מפגשים רוויי תוכן יהודי והלהיב את הנשמות לבוא, להתחבר ולקחת חלק בעולם שכולו טוב.

בית הכנסת הקטן בו שימש כרב, בנין מט ליפול שבעברו התקיימו בו מניינים אך מזה עשורים שהוא נידח ושמש מאין בא, טופח על ידו במאמץ בלתי גדלה והחל לפרוח לחוות עדנה מחדשת. מניינים שבו והתקיימו בו בשבתות ובימות החול, תפילות נישאו בו ברמה ואף שיעורי תורה נמסרו בו מדי יום בימיו.

השכנים, כצפוי, היו חשדניים. מה להם ולדתיים הללו, אלה שרכשו אצלם תדמית מעוותת ומסולפת מבית התשקורת הישראלית שוטמת הדת. מה להם ולתפילה, לתורה ולבית כנסת?

אך אט אט הצליח הרב הצעיר היכן שכולם כשלו. הוא הצליח לשבור את המחיצות הקפואות, להתחבר עליהם ואפילו להביא לנהירה ממשית לבית הכנסת. המניינים הלכו והתמלאו מיום ליום, שיעורי התורה משכו אליהם צעירים ומבוגרים כאחד, והשכונה כולה למדה להתחבר ולהרגיש חלק מזה.

כולם, מלבד אחד. קשיש פלוגי, שריד לדור ציוני חלוץ שעשה יותר מצעד ושניים כדי להתרחק מדהת ולהתנכר לה, בחר במופגן להתעלם מהתחיה הרוחנית שחווה האזור כולו. הוא סלד מכך, הביע שאט נפש מאותן 'פעולות הרסניות' לדבריו - אשר הביאו להתחרדות האזור, ולמותר לציין כי הדיר את רגליו באופן מוחלט מקרבתו של בית הכנסת.

ביום מן הימים, דקות קודם שקיעת החמה, ניסה הרב בכל דרך לגייס מניין לתפילת המנחה. מרבית המתפללים לא שהו באזור באותו יום, וכך כמעט נבצר מהמתפללים להתפלל במנין, אלא שאז הוא הופיע הקשיש המנוכר.

הוא פסע בהססנות וחלף על מפתן בית הכנסת, שלח יד רועדת קלות לארון הספרים ושלף סידור,

המשכן בעמוד ג'

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהָרֹן לֵאמֹר" (טז, כ). חילק הכתוב בינם ב'אל', לומר כי היה דבר ה' למשה לבד ולאחר לבד. וזה היה כי אולי על ידי זה לא יתן האחד לב לישא בעדם רנה ותפילה, ויפגע אף ה' בעדה ויכלם. או אפשר כי נסותם בא, שמו יתברך לראות אם יתפללו שניהם על עדת ה' ואמנם כי עמדו בסיון (באר מים חיים).

"וְאִתָּהּ וּבְנֵיךָ אִתָּךְ וּגְו' עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֲתָן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת" (יח, ז).

יש לפרש בזה בדרך רמז על פי דאיתא בש"ס (ברכות כה, א): 'העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים'. וזהו (שם לה, ב): 'אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו, היינו שלא נשלח דיבורים בפיו האידך להתפלל, רק הוא עצמו קובע לו תפילה, אז 'יודע אני שהוא מטורף', והיינו שאין תפילתו תחנונים.

והנה 'מטורף' הוא כולל שני ענינים. או החולה רחמנא ליצלן, או התפילה היא מעורבת ומטורפת ואינה תפילה זכה. וזה יש לומר הרמז בפסוק: 'עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֲתָן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם', היינו העבודה והתפילה שלכם אני אתן לכם בתורת מתנה, שתהיה שגורה ביכם. ולכן 'וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת', פירוש, לא יוכל להתקרב הסמא"ל שהוא אל זר, לא לחולה ולא לתפילה, כי תהיה התפילה שגורה ומקובלת אמן והבן (דגל מחנה אפרים).

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"וַיְדַבֵּר אֶל קָרַח וְאֶל כָּל עֵדְתוֹ לֵאמֹר בְּקֶר וַיְדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו" (טז, ה).

פירוש, לא כן הוא כי אם מחמת שנהגתי עצמי בדרך הזה שתיכף ומיד בקומי בבקר ייחדתי שמו הגדול והנורא בייחודים ודביקות, וזהו 'וַיְדַע ה'', מלשון (בראשית ד, א): 'וַיַּדַע (בפסוק; וְהָאֵדָם יָדַע) אֶת תְּנֵינָה', שפירוש יחוד.

וזה 'בְּקֶר וַיְדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ', שייחדתי קודשא בריך הוא ושכינתיה עם העולמות, וְאֶת הַקְּדוֹשׁ, פירוש הַצַּדִּיק אחר כך מקדש עצמו במחשבות טהורות, וְהַקְּרִיב אֵלָיו, פירוש שמקרב עצמו להשם יתברך להתפלל לפניו. ואחר כך 'אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו', רצה לומר מי שהשם יתברך ברוך הוא בוחר בו יקריב אליו, הוא מקרב אליו במדרגות קדושות, ולא כדבריים שאתם אומרים שעל ידם באתי למדרגה זאת וקל להבין (נועם אלימלך).

♦♦♦

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

הרה"ק ר' משה מקאסוב בעל 'לקט עיני זי"ע' ו' תמוז תרפ"ה

בעומדך בתפילת שמונה עשרה, אל לך להרבות בתחנונים ובכיות יתר על המידה באף אחת מהברכות, מלבד בברכת 'אתה חונן'. שהרי ברכה זו הרי היא ברכת הדעת, ואם דעה קנית - מה חסרת, אם כן עלה בידך הכל מהכל (דבריו לאחד ממקורביו).

אלא שביקש קודם לכן לעמוד על טיבו של הצדיק ולוודא כי אכן הינו הרב הדומה למלאך כפי שאומרת השמועה, ואילו הנהגה זו העיבה על הרושם הכביר אותו הותירו עליו אנשי שלומם של הרבי שתיארוהו כשרף. רק ברדת הלילה נכח האברך לראות את ה'תרמית' כפי שהיא.

הרבי נעדר לשנת לילה וניכר היה כי הוא אכן סיים את סדר יומו, אלא שאז - ברגע בו סב הגבאי החדש על עקביו ויצא מן החדר, ננער הרבי וקם כארי, הסתער על הגמרא ברעב רוחני שאינו יודע שבעה והחל להגות בחשק בהוויות אביו ורבא. שעה ועוד שעה, סוגיא ואחת נוספת, כך העביר הצדיק את הלילה, כשהאברך מציץ דרך חור המנעול ונדהם מהמחזה, אינו מסוגל להתנתק. רק כעבור שעות ארוכות, שעה קלה קודם עלות השחר, סגר הרבי בחבטה קלה את הגמרא תוך שהוא פולט אנחה שקטה, משל ניתקוהו בכח ממקור החיים. או אז פנה למיטתו והעמיד פנים כישן, ממתין למשמש שיעורו משנת הליל...

כך היה יום אחר יום, ולא פלא אפוא כי לאחר כמה ימים שכאלה השתוקק הגבאי להמשיך בתפקידו, אלא שאז המתינה לו הפתעה.

הרבי, אשר כאמור ביקש לחמוק מעין כל רואה ולהסתיר את מעשיו ועבודתו הקדושה, נפרד ממנו כשהוא מפטיר: 'אם אתה חפץ כל כך לשמשני, אני כבר איני רוצה. ככל הנראה הינך מפשפש יתר על המידה במעשי...'

את התפקיד הוא לא קיבל, אולם לימים העיד האברך על כך ולימד את שומעי לקחו פרק מיוחד בהכנה לתפילה, בעבודת הקודש שיש בכוחה להעלות את עבודת היום כולו.

ההכנה למצוה, כך לימדנו רבותינו הקדושים מאורי הדורות, הרי היא חשובה לא פחות מהמצוה עצמה. וביותר נכון הדבר בעבודה שלכל זר תפילה, עליה כבר אמרו חכמינו זכונם לברכה (ברכות ל, ב): 'חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו לבם אביהם שבשמים.'

עדות המפעימה השתמרה בידינו, איש מפי איש, אודות אותה הכנה רבתי בה נהג הרה"ק ר' משה מקאסוב מדי יום טרם תפילת שחרית. הכנה שנעשתה בסילודין ועם זאת מתוך הצנע לכת, והחלה הרבה קודם עלות השחר. את העדות מסר לימים אברך פיקח, אשר דווקא חכמתו זו עלתה לו ביוקר והביאה לידי כך שהחמיץ את הזמנות חייו לשמש את רבנו הקדוש וליצוק מים על ידיו.

חריף עבודתו הנשגבת ושמה דווקא משום כך, תר רבנו תדיר אחר משמש בקודש אשר אינו חכם גדול ואף לא טיפס קטן. הוא ביכר את התמימים והעדיף להקיף עצמו בנבערים מדעת, כאלה שלא יחכימו לעמוד בסוד קדושתו הנוראה ולהתחקות אחר מעשיו הנעלים. במהלך חיפושיו אחר משמש שכזה, הוזמן לפתחו אברך בן עלייה מארץ ישראל, אשר מח לו בקודקודו ולבו ער וחריף. הלה ביקש לשמש את הרבי דרך קבע, אולם הרבי מצדו הבהיר לו כי לשם כך ידרש לעבור מספר ימי מבחן וניסיון בתפקיד.

כבר ביום הראשון לתפקיד ביקשו רבנו כי יעירנו למחרת בבוקר לתפילת שחרית, מה שהעיד - בעיניו השטחיות של האברך, כי הצדיק נוהג לפרוש לשנת ליל ארוכה ונדיבה, בניגוד לציפייתו לראותו מנודד שינה מעיניו ועמל על התורה ועל העבודה לילות כימים. הלה אכן חפץ ליצוק מים על ידיו ולשמשו במסירתו,

'תוכל לסיים את הפרויקט מוקדם מהצפוי?' השאלה שהוצבה לפתחו של אליהו (ש"ב), קבלן מצליח שאחז בעיצומו של פרויקט בנייה רחב היקף עבור קהילה מסוימת, נתקלה בשלילה מוחלטת והוא הניע ראשו מצד לצד בנחרצות.

גם כך, כידוע לכל מי שאי פעם עסק בבנייה, חורג בדרך כלל כל פרויקט בנייה מלוח הזמנים המקורי ומשתרך לאיטו בקצב שונה מהמתוכנן. חריגה קלה פה, סטייה קטנה שם, וכמעט אף פעם לא מסיימים בזמן. על הקדמה מעבר למתוכנן אין בכלל מה לדבר, זה פשוט לא מציאותי בעליל. ובכל זאת. הלה עטה על פניו ארשת מתחננת, הוסיף הפצרות נרגשות כי ה' הטובה עליו והכביר בשבח המסייע למטרה הקדושה ולסיום הנכסף של בנין מוסדות הקהילה, ולסיום שלף את הטיעון המשכנע מכל: 'אוסף לך מאה אלף שקלים, יותר מכפי שסוכם מראש'.

הסכום שכנע את אליהו. לא בגלל להיטות לכסף, כמו בשל העובדה הפשוטה שיש בסכום זה כדי לרוץ את העובדים ולהניע אותם להתאמץ יותר, לבצע את מלאכתם ביתר מרץ. הוא הנהן לחיוב ויצא לטבח.

החל מרגע זה הסתובב אליהו באתר הבנייה, טפח על שכמם של הפועלים והמריץ אותם במילים חמות, כשהוא מוסיף לכן פה ושם טיפים נדיבים על חשבון מאה אלף השקלים שהובטחו לו, וכך לאחר ימים ספורים הושלמה מלאכה שתוכננה מלכתחילה להימשך שבועות, והמבנה המפואר התנוסס על תילו לשביעות רצון כל הצדדים.

'לשביעות רצון כל הצדדים' אמרנו, אלא שאליהו ככל הנראה לא נכל בין אותם צדדים. תוספת מאה אלף השקלים שהובטחו לו, מתברר, נתקלה בקושי בלתי צפוי.

מנהל המוסדות לא עורכן על כך, בשגגה כמובן, מה שהביא אותו לטעון בצדק כי מעולם לא אישר הוצאה שכזו. בעל התפקיד הזוטר שהבטיח זאת מילא פיו התנצלויות, אלא שהתנצלות אינה תשלום, והכסף למעשה איננו.

הדבר חרה לו, לאליהו, אולם לא נותר לו הרבה מה לעשות בנידון.

באחד הימים נתקל אליהו במכר חכם, ידיד עמו לא נפגש מזה עידן ועידנים. לאחר שיחה קצרה על דא ועל הא, שיתף אותו אליהו בפרטי הסיפור ובכאבו הגדול על כך, ובסייעתא דשמיא שלף הלה מאמתחתו צעה השווה זהב, כפשוטו, מהלך מתוחכם שאכן הוכיח את עצמו והביא לכך שהמוסד המדובר שילם את התוספת המדוברת עד הפרוטה האחרונה, והותירה את אליהו עם רגש עצום של הכרת הטוב כלפי אותו ידיד.

חלפה תקופה מאז, והנה נקלע עסק הבנייה שבעולותו לקשיים. דבר הוביל לדבר, עסקה כושלת לרעותה, וכך מצא את עצמו כעבור תקופה הופך מקבלן מצליח ואדם אמיד ולמעלה מכך - לפושטת רגל במלוא מובן המילה.

בהיותו אמון על האמונה והביטחון בהש"ת, כמו גם עבודת התפילה שקנתה שביטה בלבו מקטנותו, בחר אליהו בדרך המסורה מדורות ונסע לקברה של רחל אמנו, לשפוך שיח וגם דמעות ולהפיל תחינתו לפני אביו שבשמים שיעלהו על דרך המלך וישיב לו את הצלחתו העסקית והכלכלית כמקדם.

הגיע אליהו לחניון קבר רחל, דומם את מנוע הגרנטאה החבוטה שהחליפה את רכב השרד בו נהג עד לפני תקופה והחל פוסע חזור מטרה אל הציון הקדוש, נחוש לקרוע שערי שמים ולהביא לפתיחת שערי הרווחה.

'אליהו? מישוהו האיר לו פנים, ומבט נוסף בהביר כי מדובר באותו ידיד בו לא נתקל מזה תקופה ארוכה, החבר אשר עצתו הוכיחה את עצמה בנוגע למאה אלף השקלים.

אליהו נסחף לשיחת רעים קצרה, העלה זכרונות והתעניין במצבו של האיש, ואילו רעייתו מסמנת לו מהצד, קורצת בעיניה ודוחקת בו לשתף במצב. 'שמה תהיה לו עצה טובה גם הפעם' לחשו פתיה באלם קול, אולם אליהו מתעלם.

'נסה לומר לו עד כמה המצב גרוע, לספר לו על המצוקה הכלכלית' היא לוחשת באוזנו, והוא בשלו. הוא בא הנה להתפלל ולהסתמך על מלך מלכי המלכים, ולא על בשר ודם.

כעבור מספר דקות נפרד ממנו אליהו בידדות ועשה את דרכו אל הקודש פנימה, שם נפתח ספר התהלים ועמו גם הלב, דמעות זלגו מעיניו והוא הפציר, התחנן ובכה את המצב. הוא ביקש והתחנן, התפלל כמו שרק אדם במצבו מתפלל, ועצם התפילה הביאה נוחם ללבו.

חלף אך שבוע, ובהשגחה פרטית נגש באותו ידיד, הפעם בסופר השכונתי.

קול פנימי לחש לו כי לא לשווא נקלע החבר שוב בדרכו, וכי עליו לשתף אותו במצב, אולם אף הפעם התעלם מכך בגבורה ובחר להשליך את יתרו על הש"ת ולא לבטוח בנדיבים.

החבר מצדו נראה היה הפעם שפוף, מדוכדך וטרוד. כשהתעניין אליהו בשלומו, שיתף האיש בכך שהליך שיפוץ נרחב בביתו נקלע לקשיים עקב הלשנה מכוערת מצד השכנים, צו הריסה הביא לפתחו הוצאה כספית לא מבוטלת וקנסות ועיצומים השתרנו על צווארו.

'אני חייב את השיפוץ הזה כמו אוויר לנשימה' קונן הידיד, 'אולם אין לי כל דרך להשיג את המימון הנדרש, במיוחד כעת עם כל ההוצאות שפנלו עלי'.

'מה הבעיה?' הציע בטוב לב, שמח על כך שביכולתו להשיב טובה סוף סוף, 'אני מחוסר עבודה כרגע, אבוא אפוא לביתך ונשפץ יחד, ללא פועלים אך במשנה מרץ'.

הלה ניסה לסרב, לדחות את ההצעה בנימוס, אולם בסוף נכנע וקיבל בליט ברירה.

השלב הבא בסיפור מוכיח עד כמה מופלאות דרכי ההשגחה, עד כמה יש לאדם לתת מבטחו בהש"ת.

במהלך עבודת השיפוץ נדרשו השניים לרכוש מרצפות קרמיקה. תוך כדי בירור קצר עלתה בידם מציאה שאין כמותה - מפעל לייצור קרמיקה העומד לפני פשיטת רגל הציע את סחורתו במחיר מגוחך של עשרה אחוזים משוויים המקורי, סכום אשר אף בעסקה הטובה ביותר לא ניתן להשיג כמותו.

דנו השניים בינם לבין עצמם, והחליטו לחשוב בגדול ולנצל את ההצעה עד תום. בתוך זמן קצר השיגו הלוואה, קפצו למקום עם משאית גדולה ורכשו את הכמות כולה, אשר החליפה בזריות ידיים ונמכרה לספקים וקבלנים במחיר מפולפל, מה שהניב לשניהם רווח בלתי צפוי והעלה אותם על דרך המלך מבחינה כלכלית.

"כִּי כָל הַעֲדָה כָּלֵם קְדָשִׁים" טען קורח באוזני משה רבנו (טו, ג), ועל כך עומד הרה"ק הייטב לב' מסיגעט ומאריך בביאור המושג 'קדושים' לאשורו. מה פשרו שך המושג הנעלה הזה, מי זוכה להיקרות כך ועל שום מה נקט קורח דווקא בלשון זו.

בתוך דבריו כותב הרה"ק הייטב לב דבר מבהיל, וזו לשון קדשו: "שמי שבשעת קריאת שמע מקבל עליו בלב האמת למסור נפשו להריגה בשביל לקדש שמו יתברך ברבים, נקרא קדוש, ועושיין לו נסים ונפלאות".

היה זה בצל צלמוות, בעמק הבכא ובתוך הגיהנום עלי אדמות. טורים של יהודים ניצבו שם, דוויים ומוכים, מעונים ומיסורים ופניהם מועדות למוות הכמעט מובטח. גופם הולך לאבדון אך נשמתם עולה על המזבח, קרבן עולה לפני הקב"ה. הנה הם אותם הרוגי מלכות שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם, נרצחי השואה השם יקום דמם.

המרצחים עומדים שם, מחייכים באכזריות ומתקלסים בהם להנאתם, דוחפים אותם כצאן לטבח אל עבר הבור הגדול ונועצים בצלעותיהם את קני הרובים, משסים בהם כלבים אימתניים ומתמוגגים לנוכח האומללים הרועדים מקור הצועדים בעל כרחם יחפים על שכבת הקרח הקפואה. 'שנעלי' הם שואגים בגסות, מאיצים בהם ונחושים לסיים את המלאכה המזויעה.

בתוך ניצב יהודי צעיר שהוד קדומים לו, על פניו נסוכה יראת שמים טהורה וכל כולו אומר דביקות. בר אוריין ובר אבהו הוא האיש, מזרע קדושים וטהורים אשר עוד עתיד להאיר את העולם ולהפיץ את אור היהדות בכל מקום.

הנה הוא כבר ניצב על שפת הבור, נדחף כמו כולם וכמעט נורה בראשו. הקלגס מכוון בשמץ חיך חייתי את הרובה, עוצם עין אחת וממדת את המבט בכוונת. האצבע כמעט סוחטת את ההדק, ואז נשמעה הזעקה המצמררת.

'טאטע! זועק האברך, 'מה ייצא לך מזה שאמות עכשיו מות קדושים? הרי כך רק אני אומר לך 'שמע ישראל'. אך אם תותר לי את נפשי לשלל, אני מבטיח לך מיליוני 'שמע ישראל' של יהודים חיים וקיימים!'

הכדור נורה, חותך באבחה את האוויר וקולע במטרה האנושית, כמעט.

האברך הקדוש מתקפל, נשמט ומתגלגל אל תוך הבור, נקבר לצד הררי גופות הקדושים.

רק לאחר מעשה התברר כי בהשגחה פרטית מפליאה - הנאצי לא כיוון היטב. או שמא כיוון היטב משמים הסיט את רובהו. כך או כך, נס גלוי אירע והאברך חמק מהכדור, ובהחלטה רזיזה התחזה למת והתחפר לצד שאר הגופות. חומק כן מווידוא הריגה.

לימים סבב בעל המעשה, הלא הוא הרה"ק האדמו"ר מקאליב זי"ע, והפיץ בכל מקום את הבשורה הרחנית, זעק 'שמע ישראל' עם כל יהודי באשר הוא וקיים את הבטחתו: 'אני מבטיח לך, טאטע, מיליוני 'שמע ישראל' של יהודים חיים וקיימים!'

בחסד ה' עלינו, אין אנו מזדמנים לאותם מצבים מצמררים אליהם הזדמנו קדושי השואה שעלו על המוקד, כמו גם הניצולים שזכו להמשיך את המורשת ולספר, להפיץ ולחזק. אנו חיים בעולם בטוח יותר, אולם ייתכן שדווקא לכן עלינו לתת את הדעת על כך ולזעוק בכל כוחנו 'שמע ישראל'.

כמה פעמים ביום אנו זוכים לכך, לקדש את שמו יתברך באהבה ולהעלות על נס את ייחודו ואחדותו בעולם. אנו זוכים מדי יום לבטא את האמת הפנימית הזו, להכריז קבל עם ועולם כי ה' אלקינו, ה' אחד.

ולא זו בלבד שיש בידיו את היכולת הזו, את הזכות הכבירה, אלא שכבר מעיד הייטב לב: "שמי שבשעת קריאת שמע מקבל עליו בלב האמת למסור נפשו להריגה בשביל לקדש שמו יתברך ברבים, נקרא קדוש, ועושיין לו נסים ונפלאות".

יש מישוהו שאינו זקוק לישועה? הצלחה? לרווחה?

האם ישנו אדם שאינו מייחל כי יפתחו לפניו כל שערי מרום ויושפע לו שפע ברכה והצלחה בכל העניינים, ברוח ובגשם, בבריאות ובנחת? הנה לנו הזדמנות יקרה מפי לקדש שמו באהבה ובחבדא מחתא גם לזכות לכך שיעשו לנו 'נסים ונפלאות', לא פחות!

הבה ניתן את הדעת על כך, נפתח לבבנו ונזעק בכל כוחנו: 'שִׁמְעַי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד!'

מאוצרותי ושיחותי של הגאון רבי נתנח מנדל פומרנץ שליט"א

כי לדעה שחיוב נשים בתפילה הינו מדאורייתא, הרי שחיובן אינו אלא להתפלל פעם אחת ביום, ובאילו שעה שירצו, שהרי עצם החיוב בתפילה ביסודו אינו אלא פעם אחת ביום ובכל עת.

יתירה מכך כתבו (שם, וראה ערוך השלחן סי' ק"ז) כי אין חובת האשה להתפלל בנוסח התפילה המקובל ואשר נקבע בסידור, אלא מוטלת עליה אך ורק חובה לומר דבר בקשה כלשהו. ואכן כך נהגו במקומות רבים, שהנשים אומרות בקשה כלשהי תיכף לנטילת הידיים שחרית, ובוזה יוצאות ידי חובתן.

אכן, לדעה האחרת שחיוב הנשים בתפילה הינו מדרבנן, הרי שתקנה זו זהה לחובת הגברים להתפלל, ולפי זה כתבו הפוסקים (משנה ברורה שם) כי חובה על הנשים להתפלל שלש תפילות ביום, בזמנים שנקבעו לכך.

חיוב בתפילת מוסף

אודות תפילת מוסף הובא בראשונים (תורי ברכות כ"א, א ורא"ש שם) כי היא נתקנה אך ורק כזכר לקרבן המוסף ואינה כלולה בחובת התפילה מעיקרה.

על פי זה חידשו אחרונים מסוימים (שו"ת בשמים ראש סי' פט ועוד) כי אין אשה חייבת בתפילת המוסף, שהרי אין היא חייבת לשקול את שקלי הקודש ואין לה חלק בקרבנות המוסף.

אכן יש שתמחו על כך (שו"ת עמודי אור סי' ז), והצביעו על העובדה שאף הלוויים היו פטורים מלשקול את שקל הקודש, אך הם חייבים בתפילת המוסף לכל הדעות. אלא הסיקו שאף שאין הנשים חייבות בשקל הקודש, מכל מקום הרי הן כלולות בכפרת כלל הציבור בהקרבת קרבן המוסף, וממילא חייבות אף בתפילת מוסף.

אחרונים אחרים (ל"ח ברכות כו, א) נטו לפטור נשים מתפילת מוסף מסיבה שונה, על פי הגרסה בגמרא התולה את חיובן בכך שהתפילה הינה 'רחמיים', והלא תפילת מוסף אינה רחמיים. אולם אחרים חלקו על כך (מגן גבורים שם, הובא במשנה ברורה) וסבורים כי נשים חייבות בתפילת המוסף.

חיוב בתפילת ערבית

כיון שלהלכה נפסק שתפילת ערבית רשות, אלא שקיבלוה עליהם ישראל כחובה, יש מהאחרונים שכתב (פרי מגדים בפתחה כוללה) שהנשים לא קיבלו על עצמן חובה זו, ולפיכך נשים פטורות מתפילת ערבית.

מילתא חדת"א
 פניתי תפילה מלקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

פעמים שאין הצדיק פועל ישועה

מוכבא פרוש נפלא בשם האוהב ישראל מאפסא ע"ה, שבימי היה דור הגגון שקימו כל שלשה עמדים, תורה ועבודה וגמילות חסדים. ואף על פי כן היתה שנת יקר וחלאים רבים רחמנא לצלן, וביותר סבלו עם ישראל המדכאים ה' ירחם. והיה בעיניו של הרב הקדוש לפלא, מה פשעם של ישראל שהקדוש ברוך הוא שולח עליהם יסורים פהנה. ותוך כדי הרהוריו ראה הרב שתלמידו שהיה גברא רבה חולה מאד והוא כבר הולך לעולמו, לקח ממנו תקיעת פף שיבאו מעולם האמת להגיד לו את טעם הדבר מפני מה נגזר עליהם דין קשה כזה.

וימתן הרב הקדוש עד עבר שלשים ולא בא, הלך הרב על קברו של התלמיד ואמר לו, למה לא תקים תקיעת פפף, ותוך כדי דבור נפל על הרב הקדוש תנומה והנה רואה הוא את התלמיד בחלמו, ואמר לו, דע שמדברים נסתרים שבועלם העליון אסור לגלות, רק פסוק אחד אפרש לך, דוד המלך ע"ה אמר (תהלים מח') 'דמינו אלקים חסדך בקרב היכלך', וצריך להבין, 'אלקים' הוא דין והאיך יאמר אחר כך 'חסדך'. והפרוש הוא כך, 'דמינו אלקים' כשהאדם כן בעולם הדמיון, יראה לו שהוא דין. אבל 'חסדך בקרב היכלך', כלומר, בבואו לעולם האמת ששם היכל האמת אז יבין שהכל חסד.

בעולם האמת הכל טוב

הדברים עולים יפה עם המוכבא בפסרים הקדושים, שפעם היתה גזרה קשה על ישראל ונסעו התלמידים הקדושים על ציון רבם הרה"ק רבי דב בער המגיד ממעזריטש ע"ה, וכבו מאד בתפלה ובקשת רחמים להעביר את רע הגזרה. בפילה נגלה אליהם רבם הקדוש ואמר להם, הלא אמרתי לכם שתתפללו בעדי שאשאר ביניכם בעולם הזה, שפאשר הייתי בעולם הזה ובכה לפני אחד על צרתו אזי בעיני בשר ראיתי שהיא גזרה רעה עליו ופעלתי אצל ה' תברך לבטלה, אבל עתה אחרי הסתלקותי אני נמצא בעולמות גבוהים ביותר, ששם רואים שגזרה זו שאתם מבקשים עליה בעצם טובה גדולה היא לפני ישראל, ואיך אשתדל לבטלה. וזה כלל גדול בתורה לדעת שמיני עליון לו תצא הרעות' וכל מה דעבדי רחמנא לטב עבדי, וכמו נחום איש גם זו דכל מלתא דהנה סלקא ליה אמר גם זו לטובה, ולא כל מה שנדמה ונראה לאדם כרעה וצרה הוא באמת רעה.

המשך מעמוד א'

עלעל בו ואז החל למלמל בקושי, מנסה לקרצף ולהסיר עשורים רבים של מחיקה מכוונת של גירסא דינקותא.

לאחר התפילה ניגש אליו הרב הצעיר, הסביר לו פנים ושלח יד חמימה לברכת 'שלום עליכם' לבבית. התהייה ריצדה בעיני הרב, והקשיש ניאות בשמחה להסביר מה גרם למהפך.

'כבודו מכיר את הרב רביץ? השאלה שהופנתה אל הרב זכתה להנהון נמרץ מצידו. מי לא שמע על הרב אברהם רביץ ז"ל, שלוחא דרבנן אשר במסגרת תפקידו הציבורי פעל למען עולם התורה במשך עשרות שנים?

באותה תקופה התפרסם הסיפור המדהים הבא, אשר הכה גלים אף בעיתונות הכללית.

הרב רביץ חלה ל"ע ונאלץ לעבור בדחפיות השתלת כליה, כשלשם כך נבדקו כל ילדיו והתברר כי מרביתם אכן כשירים מבחינה רפואית לתרום לו כליה משלהם.

כאן החלה 'מריבה' של ממש. זה אומר כולה שלי זה אומר כולה שלי, אח אחד מנסה לחטוף לעצמו את המצוה ואילו אחיו טוען כי לו הזכות, כל אחד ונימוקיו שלו, כל אחד וטיעונו המשכנעים. אז מה עושים?

לא נותרה ברירה, והדבר הובא להכרעת גדול הדור מרן הרב אלישיב זצ"ל.

'הזכות - לבכור' פסק הרב אלישיב חד משמעית, אולם המליץ כי לפני משורת הדין יערכו גשר בין האחיים. למעשה נערכה הגרלה, והעולה בגורל היה דווקא הבכור אלא לו היתה הזכות מעיקר הדין.

המקרה היה מוכר וידוע, והרב לא הבין מה לקשיש ולסיפור המרגש.

גם אני זקוק להשתלת כליה' שיתף הקשיש בכאב, 'וגם לידי שלי מתקוטטים ביניהם. אלא שהמריבה במקרה שלי היא מי יימנע מלתרום לי כליה. זה טוען שאינו מספיק בריא ואחר מצהיר כי הוא עומד טרום גיוס למילואים, אחר נתלה ברקע רפואי מעורפל ויש שבכלל טוענים שלא נח להם. וזהו'.

'אם בציבור שלכם יש מריבות כמו אצל הרב רביץ' דמעה זלגה במורד לחיו, 'אני רוצה להתקרב אליכם, להיות חלק מכם! זה מה שהביא אותי לבית הכנסת'.

"נשים ועבדים פטורין מקריאת שמע" קובעת המשנה (ברכות כ, א), אך ממישיכה ופוסקת מאידך: "חייבין בתפילה".

על פי קביעה יסודית זו, בניגוד למצוות עשה שהזמן גרמא מהו נשים פטורות, הרי שהתפילה מוטלת עליהן כחובה לכל דבר וענין. אלא שכאן קיים נידון רחב ביותר אודות מהות והיקף החיוב, אופן קיום חובה זו על ידן ועוד, וכפי שיובא להלן בע"ה בהרחבה.

טעם ויסוד החיוב

הגמרא (שם ע"ב) מתייחסת לפסיקה זו, ומנמקת זו כדלהלן: "חייבין בתפילה - דרחמי נינהו. מהו דתימא, האילי וכתוב בה (תהלים נה, יח): 'עָרַב וְבָקַר וְצֹהָרִים' כמצות עשה שהזמן גרמא דמי, קמשמע לן".

בפשיטות, ועל פי הגרסה המקובלת בגמרא, טעם חיוב נשים בתפילה נובע מכך שכל מהות התפילה הינה פעולה של בקשת רחמים, ואין כל סיבה לפטור נשים מלבקש רחמים.

על פי גרסה זו, חיוב נשים בתפילה הינו מדרבנן ומתבסס על העובדה שמדובר בבקשת רחמים (עיי' שאגת אריה סי' יד), ואכן בדרך זו מבאר רש"י (שם ד"ה וחייבין): "דתפלה רחמי היא, ומדרבנן היא, ותקנוה אף לנשים".

כאן מוסיפה הגמרא ומבארת מדוע נדרש בכלל לומר זאת, הלא לכאורה פשוט הדבר, ועל כך התשובה - כי היה מקום להניח שהיינה נשים פטורות מתפילה, שהרי נאמר אודות התפילה: "עָרַב וְבָקַר וְצֹהָרִים אֲשִׁיחָה וְאֶהְמוּ", ואם כן לכאורה זוהי מצות עשה שהזמן גרמא, על כן נדרשת המשנה להבהיר כי לא כן אלא הן חייבות.

אכן, ראשונים רבים (רי"ף ועוד) אינם גורסים בלשון הגמרא את המילים 'דרחמי נינהו', אלא נוקטים בפשטות שהסיבה היחידה היא משום שאין זו מצות עשה שהזמן גרמא.

באחרונים מבואר (כתר תורה לר"ד ויטאל ועוד) כי לפי גרסת אותם ראשונים יש לבאר בדברי הגמרא כי אין חיוב זה מדרבנן, אלא מדאורייתא, ככל מצות עשה שאין הזמן גרמא.

הלכה למעשה על פי הגרסאות

השלכה ממשית יש לגרסאות השונות, להלכה למעשה.

יש מהפוסקים שכתבו (מגן אברהם או"ח קו,

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

הציווי שנאמר בפרשה (טו, כ - כא): "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: הַפְּדִילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלֶה אֹתָם כְּרָעַע" מעלה תמיהה רבתי ואומר דרשני.

הנה מתוך לשון הכתוב עולה כי נאמר ציווי זה למשה ולאהרן, ולכאורה תמוה - מדוע שיהיה מוטל עליהם להיפרד ולהסתלק מעל אוהלי האנשים הרשעים הללו, הלא הם כלל לא חטאו ואדרבה חטאו היה נגדם, ומה להם לחשוש מלהיספות בחטאתם?

האור החיים הקדוש מיישב את הענין בדרך מופלאה.

הרי בני ישראל במדבר חטאו לא פעם, בחטא העגל ובעוון המרגלים, במתאוננים

סדרא הצלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

סיפור מופלא מספרת הגמרא (תענית כג, ב) אודות האמורא הקדוש רבי יונה אביו של האמורא רבי מני, אשר יש בו כדי ללמדנו פרק בתפילה וכך גם בענווה ובריחה מן הכבוד.

היה זה כאשר שררה בצורת קשה, העולם נצרך למטר ואין. פנה רבי יונה לאנשי ביתו, ובארשת תמה ביקש מהם שיציידיהו בשק, כשהוא מציג זאת כביכול הינו יוצא אל השוק לתור אחר דבר מאכל כלשהו להשיב את הרעב בבית.

לאחר מכן יצא רבי יונה אל מחוץ לעיר, שם מצא לו מקום נמוך הראוי לתפילה, כמאמר הכתוב (תהלים קל, א): "מִפְּעֻמָּקַיִם קָרָאתִיךָ ה'", ובעודו מוצנע מעין כל ואף מתכסה באמצעות השק שהביא עמו כדי להיחבא מעין רואים, העתיר בתחינה לפני אביו שבשמים והביא לפתיחת שריי ולמטר על פני הארץ.

בתום תפילתו שב רבי יונה לביתו, אלא שנחוש היה להסתיר את כוחו הגדול מהבריות. לשם כך המשיך והציג את מעשיו כביכול יצא לתור אחר מזון בשוק, ונימק לאנשי ביתו את חזרתו הביתה ריקם - בכך שראה כי ארובות השמים נפתחו, ואם כן תיכף יירד שער מחירי התבואה, על כן לא כדאי לקנות כעת תבואה...

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בפרשת השבוע מתייחסת התורה הקדושה לתפקידם הנעלה של בני לוי, הגם שאינם נמנים על שבת הכהונה, ולעבודתם באהל מועד.

אף בזמננו אנו ישנו תפקיד הייחודי ללויים והנוגע במישירן לעבודת הכהנים, וכך נפסק בשלחן ערוך לגבי ברכת חובת הכהנים קודם נשיאת כפיים (או"ח קכח, ו): "אף על פי שנטלו הכהנים ידיהם שחרית, חוזרים ונוטלים ידיהם... והלוי יוצק מים על ידיהם".

עוד מוסיף המחבר: "וקודם לכן יטול הלוי ידיו". אך על כך חולק הרמ"א וכותב: "ולא נהגו הלויים ליטול ידיהם תחלה, רק סמכו על נטילתן שחרית".

הלכה זו יסודה בהררי קודש, והוא בפוסקים (כפ החיים שם ס"ק מ) בשם הזהר הקדוש כי בכך שנוטל הלוי את ידי הכהן, הרי הוא מעלה אותו דרגה בקדושתו. יתירה מכך כתבו הפוסקים (עיי' שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' מז) כי אף שעל ידי כך יאלצו הלויים לצאת מבית הכנסת ולהפסיד כמה עניית אמן, מכל מקום אין להקל ולהימנע מכך.

פרשה ופשרה

ידון בפרשה בענייני תפילה

תפילה על חולה - עד מתי?

או אז נאמר (י, טו): "וַיֵּשֶׁב אֶהֱרֹן אֶל מֹשֶׁה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִמְנִיפָה נִעְצָרָה, ומכאן למדו רבותינו בעלי התוספות הוראה מעניינת (מושב זקנים): "שהאדם המתפלל על החולה ואומר לו שעומד יותר בטוב, שלא יתפלל יותר, וראייה ממש שמי שמהרן אמר לו שיעצרה המגפה חזר".

משה רבנו עמד והתפלל על עם ישראל, להעביר חרון אף ה' מהם ולהשיב את רוע הגזירה. במקביל הורה לאהרן הכהן לפעול באמצעות הקטורת ולהביא לעצירת המגיפה, ואכן פעל אהרן וסבב בין בני ישראל כשמחתת הקטורת בידו.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז הודר

בברכות השחר מודה האדם: "שְׁלֵא עֲשֵׂנִי אִשָּׁה", שהרי רבה חובתו של הגבר יתר על האשה בקיום מצוות התורה והרי מעלתו בכך גדולה ממנה.

מבאר הט"ז (או"ח מו ס"ד ק) כי הלא כבר אמרו חז"ל (עירובין יג, ב): "נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא", ואם כן אין מקום לאדם להודות בלשון חיובית על כך שעשהו זכר, אלא רק להודות שלא עשהו אשה, שמעלתה פחותה ממנו. על פי זה מבאר הט"ז את ההנהגה המובאת בטור (סי' מז) כי הנשים אומרות: "שְׁעֵשְׂנִי כְּרִצוֹנוֹ", זאת משום שאכן יש מעלה לאשה, אם כי אין מעלתה כמעלת האיש. על מעלה זו שלה עליה להודות בברכה מיוחדת. אכן הטור בעצמו מבאר באופן שונה, כי ברכת "שְׁעֵשְׂנִי כְּרִצוֹנוֹ" הרי היא קבלת גזירת שמים והצדקת דינו של מקום באהבה, ולא הודאה על דבר טוב. הנהגה מעניינת הובאה בלקט יושר (עמוד 7), לפיה על האשה להודות בנוסח: "שְׁלֵא עֲשֵׂנִי כְּהִמָּה", וכתב כי כך אכן נהגה אמו של בעל 'תרומת הדשן'. אכן חלק על כך רבנו מנוח (תפלה פ"ז ה"ו) וכתב כי אין מקום להודות על כך בברכה מיוחדת לעצמה, שהרי שבח זה כלול בברכת 'אֶלְקֵי נְשָׂמָה' בה אנו משבחים על הנשמה המשכלת שניתנה באדם, וכך גם בברכת 'אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם כְּצִלְמוֹ' - אשר לביאורו של רבנו מנוח מכוונת כלפי כך שברא הקב"ה את האדם ונתן לו חכמה, בניגוד לבהמה.

יד ושם

פנטקי שמות והעמק בהם

נתנאל
 "נִפְשִׁי אֹיִתֶיךָ בְּלִילָה אֶף רֹחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶיךָ כִּי פֹאֶשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לְאַרְצֶיךָ צִדֵּק לְמַדּוֹ יִשְׁבִּי תְּבֵל" (ישעיהו כו, ט).
 'לילה' מורה על תקופות קודרות וחשוכות בהן מסובל האדם בייסורים, ואילו 'אשחרך' היינו מלשון שחר - כשכביכול מאיר היום והצרות נעלמות. אז וגם אז, מפרש המלבי"ם - יש לאדם להתאוות להשי"ת ולהאמין בו, כי הוא הנותן לו כח בזמני קושי והוא יתברך המחלצו מקשייו.

הפלא ופלא

שאלות וחיידות בכבי התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

- תשובות מגילון קודם, פר' שלח:**
1. תשובה ב' - כן דרך שירת הים, להיאמר בשפה כפולה.
 2. תשובה א' - שהרי אנו מתהללים בהשי"ת שהוא מרפאנו ומושיענו.
 3. תשובה ג' - תפילות הן הקבועות מאת חז"ל, ואילו תחנונים הן הבקשות שהוספנו מעצמנו.

בברכת 'האבה עולם' אנו מבקשים: 'ותולכינו מהרה קוממית לארצנו'. מה ביאור המילה 'קוממית'?

- א) זהו ביטוי לתקומה מתוך הגלות.
- ב) בעוז ותעצמות מול גויי הארץ.
- ג) בקומה זקופה וללא גלגול מחילות.

בזמור 'תהלה לודד' נאמר: 'רצון יראוי יעשה', וכך גם: 'שומר ה' את כל אהביו'. מהו ההבדל בין השניים?

- א) ליראוי ייענה לתפילתם, אך אהביו ישמרו מנוק עד שאף לא יזדקקו להתפלל.
- ב) יראוי ואהביו היינו הך, והכוונה שיעשה רצונם בכך שישמור עליהם מכל רע.
- ג) ליראוי נעשה רצונם, אף אם אינו לטובתם, בעוד שלאהביו יעשה רק את טובתם.

לעתיד לבוא תתגלה מלכותו יתברך, ועל אותו זמן נאמר: 'ישמחו השמים ותגל הארץ'. מהו החידוש המיוחד שבכך?

- א) שלא כעולם הזה בו נבדלים השמים והארץ, לעתיד לבוא יתאחדו העולמות.
- ב) שלא כמלך בשר ודם שהכל עצבים כשהוא מולך, כשימלוך הקב"ה תגל כל הארץ.
- ג) לא רק הארץ תגל ותשמח בגאולה השלימה, אלא אף מלאכי מרום ישמחו בכך.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל. על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חז"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם. **בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).**